

ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของ พนักงานอัยการ

The Binding Effect Of Constitutional Court Decisions On Listening To Facts In Criminal Cases Of Public Prosecutor

ธนพล ทุมก่ำ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

Thanapon Tumgum

Faculty of Law at Thammasat University Phrachan Road Phra Nakhon District

Bangkok 10200

E-mail : peepiak4763@hotmail.com

(Received: 19 September 2523; Revised: 25 October 2523; Accepted: 30 October 2523)

บทคัดย่อ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนอกจากจะมีผลผูกพันคู่ความในคดีแล้ว ยังมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐด้วย องค์กรอัยการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ ย่อมถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาว่า หากคดีรัฐธรรมนูญมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีอาญา และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แค่ไหน เพียงใด บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริง ในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยโดยทำการศึกษาลักษณะ คำพิพากษา ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า คำพิพากษาของศาลสูงสุด คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ และคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในประเด็นข้อเท็จจริง มีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาด ต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส อาจรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาแตกต่างจากคดีรัฐธรรมนูญได้ หากมีพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน และพนักงานอัยการในประเทศดังกล่าวมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนโดยมุ่งค้นหาความจริงในคดี แตกต่างจากพนักงานอัยการในประเทศไทยที่ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ” ซึ่งได้ผ่านการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ตามระเบียบของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีคณะกรรมการสอบ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ (ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์) อาจารย์ ดร. ธนกฤต วรธนัชชากุล (กรรมการสอบวิทยานิพนธ์) และรองศาสตราจารย์ ชีระ สุธีรวงศ์ (กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์) ขณะนี้ได้จัดทำร่างวิทยานิพนธ์เสร็จสิ้นแล้ว อยู่ระหว่างเตรียมการสอบวิทยานิพนธ์.

ดังนั้น องค์การอัยการควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่เกี่ยวข้อง ให้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

คำสำคัญ : คดีรัฐธรรมนูญ ประเด็นข้อเท็จจริง พนักงานอัยการ

Abstract

Constitutional Court decisions bind parties involved in particular cases and extend a binding effect to different state bodies, including the public prosecution organization. This raises the question to what extent public prosecutors are obligated by Constitutional Court decisions when proceeding with criminal cases. Or if a constitutional case involves factual issues related to criminal cases, and the Constitutional Court has rendered decisions, to what extent are prosecutors bound by them? This article examines implications of Constitutional Court decisions on listening to facts in criminal cases of the public prosecutor in the United States of America (US), Germany, and France. The goal is to analyze the problem of the binding effect of Constitutional Court decisions on hearing facts in criminal cases of prosecutors in Thailand. Data drawn from legal principles, court judgments, and relevant documents in Thailand is compared with practices in the US, Germany, and France and analyzed to formulate recommendations for prosecutorial conduct.

In terms of prosecutorial practice in the US, Germany, and France, Supreme Court judgments, Federal Constitutional Court decisions, and Constitutional Council decisions in factual issues are indecisively binding on prosecutors. Prosecutors in these nations might consider different facts in criminal cases compared to constitutional cases, if different pieces of evidence or witnesses are available. These prosecutors also have clear guidelines aimed at truth seeking in cases, unlike prosecutors in Thailand, where no clear pertinent guidelines exist.

Therefore, the public prosecution organization should clarify related regulations to boost protection of civil liberties.

Keywords : Constitutional case, Factual issues, Public prosecutor

บทนำ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคำพิพากษาของศาลอื่น กล่าวคือ นอกจาก จะมีผลผูกพันคู่ความในคดีดังเช่นคำพิพากษาของศาลอื่นแล้ว ยังมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐด้วย ปัจจุบัน คดีรัฐธรรมนูญมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คดีขอให้ เลิกการกระทำลี้ภัยการปกครอง คดีการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา คดีขอให้ยุบพรรคการเมือง เป็นต้น ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่ต้องวินิจฉัยประเด็นข้อกฎหมายเท่านั้น แต่ยังต้องวินิจฉัยประเด็นข้อเท็จจริงเพื่อวินิจฉัยคดีด้วยการวินิจฉัยประเด็นข้อเท็จจริงเช่นนี้ ย่อมทำให้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีประเด็นข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา เช่น คดีการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี กรณีอดีตนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจย้ายเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ความเป็นรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าวสิ้นสุดลง ต่อมา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้มีมติชี้มูลความผิดและส่งเรื่องมายังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาล² เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าวโดยหลักแล้ว องค์กรอัยการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐที่มีภารกิจในการดำเนินคดีอาญา ย่อมต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาว่าหากคดีรัฐธรรมนูญ มีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แค่ไหน เพียงใด หากพนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีหรือดำเนินการในชั้นศาลตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แม้จะเป็นไปตามหลักผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากคดีอาญามีพยานหลักฐานแตกต่างจากคดีรัฐธรรมนูญ ก็อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้เช่นกัน หรือหากพนักงานอัยการสั่งคดีหรือดำเนินการในชั้นศาลแตกต่างจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แม้เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ก็อาจทำให้ข้อเท็จจริงในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญาขาดความเป็นเอกภาพสร้างความสับสนให้แก่ประชาชนเช่นกัน ทั้งนี้ องค์กรอัยการยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งในชั้นการพิจารณาสั่งคดี และในชั้นการดำเนินคดีในศาล ว่าหากคดีรัฐธรรมนูญมีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว มีการดำเนินคดีต่อมาจนถึงชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแค่ไหน เพียงใด เพื่อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการในประเทศไทยต่อไป

² บีบีซีไทย, ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร : ป.ป.ช.ชี้มูลความผิดอดีตนายกฯ กรณีโยกย้าย “ถวิล เปลี่ยนศรี” เลขา สมช. โดยมิชอบ (14 กันยายน 2566) BBC NEWS <<https://www.bbc.com/thai/thailand-53245890>>.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรอัยการ
2. เพื่อศึกษาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย

สมมุติฐานของการศึกษา

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อเท็จจริงมีผลผูกพันต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ แต่ผลผูกพันนั้น เป็นผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาด พนักงานอัยการอาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากประเด็นข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ หากคดีอาญามีพยานหลักฐานที่แตกต่างกับ คดีรัฐธรรมนูญ และมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการ เพื่อให้เป็นไปตามผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไปพร้อมกัน

ขอบเขตการศึกษา

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งในชั้นการพิจารณาสำคดี และในชั้นการดำเนินคดีในศาล โดยศึกษาเฉพาะผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อเท็จจริงต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญของพนักงานอัยการ ในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรอัยการ
2. ทำให้ทราบถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส
3. ทำให้ทราบถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในประเทศไทยต่อผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

วิธีการศึกษา

ศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำบทยกกฎหมาย วิทยานิพนธ์ บทความ คำพิพากษา คำสั่งของศาล และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงผลผูกพันของ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์ถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการในประเทศไทยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรอัยการ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคำพิพากษาของศาลอื่น กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลอื่นจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีหรือผู้สืบสิทธิของคู่ความในคดีเท่านั้น เพื่อให้เกิดสภาพบังคับ ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) คำพิพากษาของศาลอื่นจึงไม่ได้มีผลผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดให้คำพิพากษามีผลผูกพันบุคคลภายนอกด้วย ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของกฎหมาย ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น คำพิพากษาในคดีเกี่ยวกับสถานะหรือสภาพของบุคคล หรือคดีเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เป็นต้น³ แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนอกจากจะมีผลผูกพันคู่ความในคดีแล้วยังมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐด้วย โดยถือเป็นข้อยกเว้นของกฎหมาย⁴ ด้วยเหตุเพราะต้องการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ รักษาคุณภาพในทางการเมืองและศาลรัฐธรรมนูญขาดองค์หลักในการบังคับคดี

ในระบบกฎหมายของต่างประเทศ ได้มีการกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ตัวอย่างเช่น ในประเทศเยอรมนี รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (BVerfGG) มาตรา 31 (1) กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์และมลรัฐ รวมทั้งศาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลาย⁵ ประเทศฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสาม กำหนดว่า คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อาจถูกอุทธรณ์หรือโต้แย้งใดๆ ได้เลยและมีผลผูกพันองค์กรสาธารณะทั้งหลายตลอดจนองค์กรฝ่ายปกครองและองค์กรตุลาการ⁶ ประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 211 วรรคท้าย ก็ได้กำหนดให้

³ ชาคริต ชันนาโพธิ์, “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในคดีแพ่ง” (2554) 40:4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 869, 877-878.

⁴ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, *สรุปผลการสัมมนาโครงการสัมมนาประเด็นรัฐธรรมนูญระหว่างที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญประจำคณะตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564) 27-28.

⁵ § 31 (1), Bundesverfassungsgerichtsgesetz.

⁶ Article 62 alinéa 3, Constitution du 4 octobre 1958.

คำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และ
หน่วยงานของรัฐ เช่นกัน⁷ องค์การของรัฐที่ถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงได้แก่ องค์การ
ฝ่ายนิติบัญญัติ องค์การ ฝ่ายบริหาร และองค์การฝ่ายตุลาการ ตามแต่ลักษณะการจัดองค์กรของแต่ละประเทศ

มีข้อสังเกตว่า คดีรัฐธรรมนูญมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย หรือคดีที่มีวัตถุแห่งคดีเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย หรือคดีประเภทอื่นที่รัฐธรรมนูญหรือ
กฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจแบ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกเป็น
คำวินิจฉัยที่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย เช่น คดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือคดีที่มี
วัตถุแห่งคดีเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย⁸ โดยสภาพของวัตถุแห่งคดี เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว คำ
วินิจฉัยย่อม มีผลผูกพันเป็นการทั่วไปด้วย⁹ องค์การของรัฐในฐานะองค์กรที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ย่อม
ถูกผูกพันต่อ คำวินิจฉัยในกรณีดังกล่าวเช่นกัน ส่วนคำวินิจฉัยในกรณีอื่น เช่น คดีประเภทอื่นที่รัฐธรรมนูญ
หรือกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ แม้รัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรของรัฐที่ไม่ได้
เป็นคู่ความ ในคดีจำต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้หมายความว่าองค์กรของรัฐ
ทุกองค์กรจะต้องถูกผูกพันตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไปเสียทั้งหมด แท้จริงแล้ว นอกจากองค์กร
ของรัฐที่เป็นคู่ความในคดี ก็มีแต่เฉพาะองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ที่จะต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัย
ของศาลรัฐธรรมนูญ¹⁰

ส่วนสิ่งที่ผูกพันองค์กรของรัฐจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นั้น แม้คำวินิจฉัยของศาล
รัฐธรรมนูญจะประกอบไปด้วยหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนของความเป็นมาแห่งคดี ข้อเท็จจริงตามทาง
พิจารณา ประเด็นแห่งคดี คำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดี และเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย แต่หากพิจารณาให้
ถ่องแท้แล้ว ไม่ใช่ว่าส่วนประกอบของคำวินิจฉัยทุกส่วนจะผูกพันต่อองค์กรของรัฐทั้งหมด เฉพาะแต่
คำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดี และเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดี ที่เป็นสาระสำคัญเท่านั้น
ที่จะผูกพันองค์กรของรัฐ¹¹

กรณีของพนักงานอัยการ องค์การอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยงานหนึ่ง ตามแต่ลักษณะ
การจัดองค์กรของแต่ละประเทศ โดยในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส จัดให้องค์กร
อัยการ อยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรม ส่วนในประเทศไทย องค์การอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐที่ได้รับการ
รับรองความเป็นอิสระไว้ในรัฐธรรมนูญ เมื่อองค์การอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐ จึงต้องถูกผูกพันต่อคำ
วินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญด้วย กรณีคำวินิจฉัยที่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย องค์การอัยการในฐานะองค์กร

⁷ มาตรา 211, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁸ อุดม รัฐอมฤต และคณะ, สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549) 216-217.

⁹ ชีระ สุธีวราราม, คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560) 110-111.

¹⁰ เพิ่งอ้าง 126.

¹¹ เพิ่งอ้าง 136.

ของรัฐที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ย่อมถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัย ส่วนกรณีคำวินิจฉัยในกรณีอื่น พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีรัฐธรรมนูญที่นอกจากผู้กระทำความผิดหรือการกระทำจะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายแล้ว ยังอาจจะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ คดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในทางอาญา¹² หากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยและมีการดำเนินคดีอาญาต่อมาจนถึงขั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการในฐานะที่เป็นองค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ก็จะต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ด้วย¹³

2. ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศ

2.1 สหรัฐอเมริกา

การรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาสำคดี หากศาลสูงสุดได้มีคำพิพากษาในคดีหนึ่งซึ่งมีข้อเท็จจริงเดียวกัน แล้วต่อมาได้มีการดำเนินคดีอาญาอีกคดีหนึ่งจนถึงชั้นพิจารณาสำคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นไปตามคำพิพากษาศาลสูงสุด หรือไม่ ในสหรัฐอเมริกาเรียก หลักการรับฟังข้อเท็จจริง เป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลอื่นว่า Collateral Estoppel หรือหลัก Issue Preclusion ซึ่งมีที่มาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) การใช้หลักกฎหมายนี้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ศาลสองคดีวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันขัดแย้งกัน ป้องกันการดำเนินคดีซ้ำซ้อนในข้อเท็จจริงเดียวกัน และประหยัดต้นทุนในการดำเนินคดี แม้ในสหรัฐอเมริกาจะยอมรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลอื่นเป็นหลัก ด้วยเหตุผลดังกล่าว แต่หลักการดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นสำหรับในกรณีของคดีอาญา เนื่องจากจำเลยมีสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) ซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ¹⁴ ประกอบกับการดำเนินคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย อันสมเหตุผล (Beyond a Reasonable Doubt) รวมถึงผู้ต้องหา ยังได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด (Presumption of Innocence)¹⁵ โดยคู่มือกระบวนการยุติธรรม (Justice Manual) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในระดับรัฐบาลกลางได้กำหนดหลักการสำคัญว่า พนักงานอัยการควรดำเนินคดีกับบุคคลที่กระทำความผิดต่อรัฐบาลกลางหากเชื่อว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด ต่อรัฐบาลกลาง และมีพยานหลักฐานเพียงพอว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด¹⁶ และมาตรฐานความยุติธรรมทางอาญาสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการ

¹² วีระ สุธีรวงศ์, “ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” (2543) 3:2 *จดหมายเหตุวารสารรัฐธรรมนูญ* 9, 9.

¹³ วีระ สุธีรวงศ์, อ้างแล้ว 9, 135.

¹⁴ ไกรพล อธิรัตน์, *ผลผูกพันของข้อเท็จจริงในคำพิพากษา* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563) 207-208.

¹⁵ Gwladys Gillieron, *Public Prosecutors in the United States and Europe* (Switzerland: Springer, 2014) 16-17.

¹⁶ Section 9-27.220, *U.S Department of Justice, Justice Manual* 2018.

(Criminal Justice Standards for the Prosecution Function) ที่ออกโดยเนติบัณฑิตยสภาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Bar Association) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติทั่วไปของพนักงานอัยการยังได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการสั่งฟ้องไว้ว่า อัยการควรตั้งข้อหาหรือสั่งฟ้องตามข้อหาต่อเมื่อ มีเหตุอันควรเชื่อว่าข้อหาดังกล่าว มีเหตุอันควรสงสัยรองรับ และพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังได้นั้นเพียงพอ ที่จะสนับสนุนให้ศาลมีคำพิพากษา โดยสันข้อสงสัยตามสมควร และการสั่งฟ้องนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม¹⁷ พนักงานอัยการ จึงไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอื่นได้ทันที แต่ต้อง ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ก่อน แล้วจึงมีคำสั่งตามข้อเท็จจริงที่รับฟัง ได้ตามพยานหลักฐานนั้น แต่ก็ไม่ใช่คำพิพากษาของศาลอื่นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เสียทีเดียว ในสหรัฐอเมริกา คำพิพากษาของศาลอื่นอาจรับฟังได้ในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าที่มีความน่าเชื่อถือ¹⁸

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีในศาล หากระหว่างการดำเนินคดีในศาลของ พนักงานอัยการ ศาลสูงสุดได้มีคำพิพากษาในอีกคดีหนึ่งซึ่งมีข้อเท็จจริงเดียวกัน พนักงานอัยการจะรับฟัง ข้อเท็จจริงและดำเนินการกับข้อเท็จจริงซึ่งถือเป็นพยานหลักฐาน นั้นอย่างไร ในสหรัฐอเมริกาพนักงานอัยการ มีหน้าที่ ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่เป็นคุณกับจำเลยด้วย โดยกฎของรัฐบาลกลางเกี่ยวกับวิธีพิจารณา ความอาญา (Federal Rule of Criminal Procedure) ได้กำหนดให้พนักงานอัยการต้องเปิดเผยพยานหลักฐาน ต่าง ๆ ให้จำเลยทราบ ไม่ว่าจะเป็น คำให้การ คำแถลง ถ้อยแถลงใด ๆ ของจำเลย ประวัติอาชญากรรมของ จำเลย พยานเอกสารและพยานวัตถุ รวมถึงพยานผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง¹⁹ และ มาตรฐานความยุติธรรมทางอาญาสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ (Criminal Justice Standards for the Prosecution Function) ของเนติบัณฑิตยสภาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Bar Association) ยัง ได้กำหนดหลักการทั่วไป ให้พนักงานอัยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานของพนักงานอัยการให้ แก่ทนายความของจำเลยทราบโดยไม่ชักช้า เว้นแต่ได้รับการยกเว้นจากศาล²⁰ และพนักงานอัยการไม่ควร หลีกเลี่ยงการติดตามข้อมูลหรือพยานหลักฐานเพียงเพราะพนักงานอัยการเชื่อว่าข้อมูลหรือพยานหลักฐาน ดังกล่าวอาจสร้างความเสียหายต่อคดีของพนักงานอัยการหรืออาจเป็นคุณกับจำเลย²¹

2.2 ประเทศเยอรมนี

การรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาสิ่งคดี หากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้มีคำวินิจฉัย ใน คดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แล้วต่อมามีการดำเนินคดีอาญามาจนถึงชั้นพิจารณา สิ่งคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ในประเทศเยอรมนี แม้รัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (BverfGG) มาตรา 31 (1)

¹⁷ Standard 3-4.3(a), American Bar Association, *Criminal Justice Standards for the Prosecution Function* 2017.

¹⁸ Rule 609, *Federal Rule of Criminal Procedure* Rule.

¹⁹ Rule 16(a), *Federal Rule of Criminal Procedure* Rule.

²⁰ Standard 3-5.4 (c), American Bar Association, *Criminal Justice Standards for the Prosecution Function* 2017.

²¹ Standard 3-5.4 (g), American Bar Association, *Criminal Justice Standards for the Prosecution Function* 2017.

จะกำหนดให้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์และมลรัฐ ตลอดจนผูกพันศาล ทุกศาล และหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานก็ตาม²² แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีใช้หลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz) องค์กรของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ค้นหาความจริง ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการค้นหาความจริงเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ²³ และประเทศเยอรมนียังได้ยอมรับเอาหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด (Unschuldsvermutung) รวมถึงหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo) มาพิจารณาด้วย²⁴ ดังนั้น แม้พนักงานอัยการ ในประเทศเยอรมนีจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติดังกล่าว แต่พนักงานอัยการ ก็มีหน้าที่ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงโดยแนวทางการดำเนินคดีและโทษปรับ (RiStBV) กำหนดให้อำนาจในชั้นการสอบสวนเป็นของพนักงานอัยการ โดยเป็นองค์กรบริหารความยุติธรรม ภายใต้กรอบของกฎหมาย มีอำนาจดำเนินคดีอาญาและมีหน้าที่เป็นผู้นำการสืบสวนสอบสวนของสำนักงาน ที่เกี่ยวข้อง²⁵ ทั้งนี้ การดำเนินการต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการล่งละเมิดสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ²⁶ ด้วยเหตุนี้ ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาด

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีในศาล หากระหว่างการดำเนินคดีในศาลของพนักงานอัยการ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีอาญา พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงและดำเนินการกับข้อเท็จจริงซึ่งถือเป็นพยานหลักฐาน นั้น อย่างไร ในประเทศเยอรมนี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (Strafprozeßordnung) ได้กำหนดให้ พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานฝ่ายของตนให้ศาลและจำเลยได้ทราบโดยต้องระบุถึงพยานหลักฐาน และผลการสอบสวนไว้ในคำฟ้องด้วย²⁷ และแนวทางการดำเนินคดีอาญาและโทษปรับ (RiStBV) ยังได้กำหนดให้พนักงานอัยการส่งสำนวน เอกสาร หรือหลักฐานบางส่วนต่อศาล โดยให้ทนายความฝ่ายจำเลยสามารถเข้าถึงได้อีกด้วย²⁸

2.3 ประเทศฝรั่งเศส

การรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาสั่งคดี หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้วต่อมามีการดำเนินคดีอาญามาจนถึงชั้นพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ในประเทศฝรั่งเศส แม้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสาม จะกำหนดให้คำวินิจฉัยของ

²² § 31(1), Bundesverfassungsgerichtsgesetz.

²³ Thomas Weigend, "The Potential to Secure a Fair Trial Through Evidence Exclusion: A German Perspective" in *Do Exclusionary Rules Ensure a Fair Trial?* (Switzerland: Springer, 2019) 61, 63.

²⁴ Michael Bohlander, *Principles of German Criminal Procedure* (London: Hart Publishing, 2012) 21.

²⁵ § 1, Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren 2023.

²⁶ § 4, Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren 2023.

²⁷ § 199 (1), Strafprozeßordnung.

²⁸ § 111 (4), Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren 2023.

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อาจถูกอุทธรณ์หรือโต้แย้งใดๆ ได้เลย และมีผลผูกพันองค์กรสาธารณะทั้งหลาย ตลอดจนองค์กรฝ่ายปกครองและองค์กรตุลาการ²⁹ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการตรวจสอบ องค์การของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ค้นหาความจริง³⁰ ดังนั้น แม้พนักงานอัยการ ในประเทศฝรั่งเศส จะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติดังกล่าว แต่พนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสก็มีหน้าที่ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง ทั้งประเทศฝรั่งเศสยังได้รับรองหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ (La présomption d'innocence) ไว้ในปฏิญญาสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ³¹ และยังได้ยอมรับเอาหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo) มาพิจารณาด้วย³² โดยข้อเสนอแนะเลขที่ Rec (2000) 19 ของคณะรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกว่าด้วยบทบาท การตั้งฟ้องคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Recommendation rec (2000) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System) ซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิก ข้อ 27 กำหนดว่า พนักงานอัยการไม่ควรเริ่มหรือดำเนินการตั้งฟ้องคดีต่อไป หากการสืบสวนสอบสวนรับฟังได้ว่าข้อหาที่จะฟ้องนั้นไม่มีมูลเพียงพอ³³ ด้วยเหตุนี้ ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาด ดังจะเห็นได้จากการดำเนินคดีอาญากับ นาย Nicolas Sarkozy อดีตประธานาธิบดีฝรั่งเศส ในคดี Bygmalion แม้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัยว่า นาย Nicolas Sarkozy ใช้เงินในการหาเสียงเกินเพดานที่กฎหมายกำหนด และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการแห่งชาติสำหรับบัญชีหาเสียงและเงินทุนทางการเมืองชอบด้วยกฎหมายแล้วก็ตาม แต่ในส่วนของการดำเนินคดีอาญากับ นาย Nicolas Sarkozy ฐานใช้เงินหาเสียงเกินเพดานที่กฎหมายกำหนด ตามกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 113-1 นั้น ได้มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานก่อนมีคำสั่งให้ฟ้องคดี³⁴

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีในศาล หากระหว่างการดำเนินคดีในศาลของพนักงานอัยการ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีอาญา พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงและดำเนินการกับข้อเท็จจริงซึ่งถือเป็นพยานหลักฐาน นั้น อย่างไรในประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Code de procédure pénale) กำหนดให้

²⁹ Article 62 alinéa 3, Constitution du 4 octobre 1958.

³⁰ ไกรพล อรัญรัตน์, อ้างแล้ว 14, 190.

³¹ อุทัย อาภิเวช, “การถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งชั่วคราวของผู้พิพากษาได้ส่วนฝรั่งเศส : ที่มาของผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง” ในรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินดิง, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2557) 246, 265-266.

³² Richard Vogler and Barbara Haber, *Criminal Procedure in Europe* (Berlin: Duncker & Humblot, 2008) 188.

³³ Recommendation Rec (2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System, adopted by the Committee of Ministers on 6 October 2000, Rec (2000)19 art 27.

³⁴ BFMTV, *Financement Illégal de Campagne: Nicolas Sarkozy Mis En Examen* (15 Sep 2023) BFMTV <https://www.bfmtv.com/police-justice/financement-illegal-de-campagne-nicolas-sarkozy-mis-en-examen_AN-201602160094.html>.

การตัดสินใจของศาลอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่เกิดจากการสืบพยานต่อหน้าศาล โดยวิธีการรับฟังความทุกฝ่ายเท่านั้น³⁵ ดังนั้น พยานหลักฐานที่ไม่ได้ส่งให้คู่ความทุกฝ่ายได้ตรวจสอบ จึงไม่อาจรับฟังได้ด้วยเหตุนี้ พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความทุกฝ่าย รวมถึงศาลได้ตรวจสอบด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายได้โต้แย้งคัดค้าน ตามหลักการฟังความทุกฝ่าย โดยข้อเสนอแนะเลขที่ Rec (2000) 19 ของคณะรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกว่าด้วยบทบาทการสั่งฟ้องคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Recommendation rec (2000) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System) ซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิก ข้อ 29 ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ว่า พนักงานอัยการควรพิจารณาพิทักษ์หลักความเท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดเผยข้อมูลที่ตนมี ซึ่งอาจกระทบต่อความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาของคู่ความอีกฝ่าย เว้นแต่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น³⁶

3. วิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย

3.1 กรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว

หากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แล้วต่อมาได้มีการดำเนินคดีอาญามาจนถึงขั้นพิจารณาสำคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือไม่อย่างไร และพนักงานอัยการต้องตั้งคดีในกรณีนี้ อย่างไร ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

(1) คดีการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2557 กรณีอดีตนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจย้ายเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...การดำเนินการแต่งตั้ง โยกย้าย นายถ. พ้นจากตำแหน่ง มีความเชื่อมโยงกันกับการบรรจุแต่งตั้ง พลตำรวจเอก พ. ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปแทรกแซงและ ก้าวก่ายการแต่งตั้ง โยกย้าย ข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น...” อันเป็นเหตุผลสำคัญให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ความเป็นรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าวสิ้นสุดลงต่อมา ได้มีการดำเนินคดีอาญากับอดีตนายกรัฐมนตรี ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ อัยการสูงสุดมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นคดีหมายเลขดำที่ อม.11/256537

³⁵ Article 427, *Code de procédure pénale*.

³⁶ Recommendation Rec (2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System, adopted by the Committee of Ministers on 6 October 2000, Rec (2000)19 art 29.

³⁷ อ้างแล้ว 2.

(2) คดีร้องขอให้เลิกการกระทำล้มล้างการปกครอง คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 63/2556 กรณีผู้ร้องอ้างว่า ผู้ถูกร้องข่มขืนโดยมีอาวุธ กระทำการละเมิดรัฐธรรมนูญ ปิดล้อมและยึดสถานที่ราชการ ปลุกระดมมวลชนเพื่อปิดถนนหลายสายในกรุงเทพมหานคร ยุยงส่งเสริมให้เกิดความวุ่นวาย ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลประกอบ คำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...การข่มขืนตามคำร้องเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน อันมีมูลเหตุ สืบเนื่องมาจากการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมืองฯ ซึ่งเป็นการเรียกร้องและแสดงพลังของประชาชน อันเป็นสิทธิของบุคคลในฐานะพลเมืองที่จะพิทักษ์รัฐธรรมนูญ...” อันเป็นเหตุผลสำคัญให้ศาลวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ร้องไม่ได้มีลักษณะเป็นการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครอง จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา ต่อมาได้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกร้องกับพวก พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ถูกร้องกับพวก ฐานร่วมกันเป็นกบฏ ก่อการร้าย ยุยงให้ปลุกปั่นฯ กระทำให้ปรากฏด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใดฯ ทำให้เกิดความปั่นป่วนกระด้างกระเดื่องในราชอาณาจักรฯ อังยี่ ช่องโจร มั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ทำให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองฯ บุกรุกในเวลากลางคืนฯ และร่วมกันขัดขวางการเลือกตั้งฯ³⁸

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น หากพิเคราะห์โดยละเอียดแล้ว จะพบว่าตัวอย่างที่ (1) พนักงานอัยการได้มีคำสั่งไปในแนวทางเดียวกันกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนตัวอย่างที่ (2) พนักงานอัยการได้มีคำสั่ง ไปในแนวทางที่แตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งที่พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

สภาพการณ์เช่นนี้ นับเป็นปัญหาอย่างยิ่งว่า พนักงานอัยการใช้สิ่งใดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งคดี แม้ว่าหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจะได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ³⁹ และหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยจะถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ตาม⁴⁰ แต่หลักผลผูกพันของคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญก็ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเด็ดขาดเป็นที่สุด และมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐเช่นกัน⁴¹ การรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แม้เป็นการดำเนินการตามหลักผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้ข้อเท็จจริงทั้งในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญามีความเป็นเอกภาพ สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ประชาชน และเป็นการประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก็ตาม แต่การที่พนักงานอัยการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยไม่ได้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ก็มีข้อเสียเช่นกัน หากคดีอาญา มีพยานหลักฐานเพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือจากที่ปรากฏในทางไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ คดีอาญาที่อาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ หากพนักงานอัยการรับฟัง

³⁸ ทีมข่าวอาชญากรรม, อัยการสั่งฟ้อง 9 แกนนำ กปปส. กบฏ ขุนมนูญ ไล่ยิงสังหาร “เทพเทือก-ลูกหมี่” โคนก่อการร้ายซ้ำ (15 กันยายน 2566) MGRONLINE <<https://mgronline.com/crime/detail/9610000007569>>.

³⁹ มาตรา 29, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁴⁰ มาตรา 227, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁴¹ มาตรา 211, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

ข้อเท็จจริงเป็นยุติตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วพิจารณาบังคับคดีไปตามข้อเท็จจริงที่ศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยทันที โดยไม่ได้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนก่อน ก็ย่อมเป็นการกระทบ กระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างร้ายแรง และขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด และขัดต่อหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม หากพยานหลักฐานในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญาเป็นพยานหลักฐานชุดเดียวกัน ทั้งหมด ข้อเท็จจริงเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยชี้ขาดไว้ โดยชัดเจนแล้ว พนักงานอัยการก็ควรที่จะรับฟังข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามหลัก ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรของรัฐ เพื่อให้ข้อเท็จจริงในคดีรัฐธรรมนูญและคดี อาญา มีความเป็นเอกภาพ มิฉะนั้นก็อาจเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และสร้างความสับสนให้แก่ ประชาชนเช่นกัน ว่าข้อเท็จจริงเดียวกัน เหตุใดพนักงานอัยการจึงบังคับคดีแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาล รัฐธรรมนูญ กรณีเช่นนี้ ได้เคยมีผู้ใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญมาแล้ว

ตัวอย่างเช่น คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2564 ซึ่งเป็นคดีที่สืบเนื่องมาจากคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 63/2556 ในตัวอย่างที่ (2) โดยหนึ่งในผู้ต้องหาได้ยื่นฟ้องสำนักงานอัยการสูงสุดต่อศาลรัฐธรรมนูญ อ้างว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้วว่า การกระทำของผู้ต้องหาเกี่ยวกับ พวก เป็นการชุมนุมที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้ในคำสั่งศาล รัฐธรรมนูญ ที่ 12-13/2563 แล้วว่าคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีผลผูกพันคู่กรณีและผู้เข้าร่วมชุมนุม หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 211 บรรคสี่ พนักงานอัยการจึงไม่สามารถฟ้องผู้ร้องเป็นจำเลยต่อศาลอาญาได้ การกระทำของผู้ถูกร้อง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่เป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่าคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้วินิจฉัยในเนื้อหาของคดี โดยมีคำสั่งไม่รับคำร้อง ไว้พิจารณา เนื่องจากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอาญา ไม่เข้าเงื่อนไขตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) มาตรา 46 บรรคสาม ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่จะรับคำร้อง ดังกล่าวไว้พิจารณาได้

กล่าวโดยสรุป การพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการในประเทศไทย กรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง กับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ยังมีปัญหาที่ยังขาดความชัดเจนว่าคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ มีผลผูกพันพนักงานอัยการ แค่ไหน เพียงใด และยังขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาสั่งคดีในกรณีเช่นนี้อย่างไร

จากการศึกษาพบว่า ในสหรัฐอเมริกา หลักการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลอื่น ได้รับการยกเว้นในกรณีของคดีอาญา ทั้งการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกล่าวหา ผู้ต้องหาได้ รับ การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาจึงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิด

ของผู้ต้องหา คำพิพากษาของศาลสูงสุดในประเด็นข้อเท็จจริง จึงมีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ และแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกายังกำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด จึงจะมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลได้ อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลอื่นอาจรับฟังได้ในฐานะพยานบอกเล่าที่มีความน่าเชื่อถือ

สำหรับในประเทศเยอรมนี แม้พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ตามรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 31 (1) แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีใช้หลักการตรวจสอบ และยอมรับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด รวมถึงหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย พนักงานอัยการในประเทศเยอรมนีจึงมีหน้าที่ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงในคดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ จึงมีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ และแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในประเทศเยอรมนียังได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการมีหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนอีกด้วย

ส่วนในประเทศฝรั่งเศส แม้พนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสาม ก็ตาม แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการตรวจสอบ และยอมรับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด รวมถึงหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย พนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสจึงมีหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงในคดี คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงมีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ และแนวทางปฏิบัติของสหภาพยุโรปซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิก ยังได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการไม่ควรฟ้องคดี หากการสอบสวนยังรับฟังไม่ได้ว่าข้อหาอันนั้นมีมูลเพียงพออีกด้วย

3.2 กรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในระหว่าง การดำเนินการในศาลของพนักงานอัยการ

ดังได้กล่าวแล้วว่า พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หากสมมุติว่าข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นได้มีการดำเนินคดีอาญาจนคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลยุติธรรมโดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์ และข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นได้มีการดำเนินคดีรัฐธรรมนูญในศาลรัฐธรรมนูญด้วย และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญแล้ว ในขณะที่คดีอาญายังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลยุติธรรม จึงเกิดปัญหาว่าพนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาจะต้องดำเนินการกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ อย่างไร เพราะหากเป็นคำวินิจฉัยในประเด็นข้อเท็จจริงหรือเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยที่เป็นสาระสำคัญของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ พนักงานอัยการย่อมถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญด้วย ในฐานะหน่วยงาน

ของรัฐที่เกี่ยวข้อง แม้จะเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาด ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว แต่ข้อเท็จจริงจากคำวินิจฉัยดังกล่าวอาจใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยในคดีได้ แต่ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ก็ไม่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติว่าพนักงานอัยการควรดำเนินการกับข้อเท็จจริงนี้ อย่างไร ทั้งการนำข้อเท็จจริงเข้าสืบในชั้นศาลนั้น ไม่ใช่จะนำข้อเท็จจริงเข้าสืบในชั้นศาลได้ทันที หากแต่จะต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 หรือมาตรา 229/1 แล้วแต่กรณี เพื่อเปิดเผยพยานหลักฐาน ให้อีกฝ่ายทราบ ป้องกันการอุ้มทวงพยาน ให้คู่ความได้มีโอกาสเตรียมตัวในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หากไม่ยื่นบัญชีระบุพยานภายในกำหนดเวลาอาจไม่สามารถนำพยานเข้าสืบ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งการยื่นบัญชีระบุพยานนั้น ศาลค่อนข้างเคร่งครัดกับระยะเวลายื่นบัญชีระบุพยานของฝ่ายโจทก์ เนื่องจาก ในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ค่อนข้างผ่อนปรนการยื่นบัญชีระบุพยานของฝ่ายจำเลย เพราะประสงค์ให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

กล่าวถึงเฉพาะกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อพิจารณาระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 แล้ว กลับไม่พบว่าหากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการกับข้อเท็จจริงนั้น อย่างไร ทั้งที่พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งการนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเข้าสืบนั้น เป็นกรณีการนำสืบพยานหลักฐานที่ไม่ปรากฏในสำนวน มาก่อน เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในภายหลังจากที่ได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว โดยการนำพยานหลักฐานเช่นนี้เข้าสืบ ระเบียบฯ ข้อ 109 การนำสืบพยานหลักฐานที่ไม่ปรากฏในสำนวน กำหนดว่า “ถ้าเห็นสมควรและไม่เป็นที่เสียหายแก่คดี พนักงานอัยการจะนำพยานหลักฐานที่ยังไม่ได้สอบสวนหรือ ไม่ปรากฏในการสอบสวนเข้าสืบแสดงต่อศาลก็ได้ ทั้งนี้ ควรให้พนักงานสอบสวนสอบสวนเพิ่มเติม หรือ พายานมาเพื่อซักถามโดยบันทึกคำให้การตามข้อ 36 และมีหัวหน้าพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายร่วมซักถามด้วย เพื่อจะได้ทราบน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานนั้น ๆ”⁴² จากระเบียบฯ ข้อดังกล่าวแสดงว่าพนักงานอัยการจะต้องนำสืบพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นคู่กับคดีของตนเท่านั้น ซึ่งขัดกับหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบสากล ที่ใช้หลักการตรวจสอบ (Examination Principle) โดยองค์กรของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ ดำรวจ ต่างมีหน้าที่ร่วมกันค้นหาความจริงในคดี

ตัวอย่าง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคู่กับคดีอาญาของพนักงานอัยการ เช่น คดีการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี กรณีอดีตนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจย้ายเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...การดำเนินการแต่งตั้ง โยเกีย ยาย นาย ถ. พันจากตำแหน่ง มีความเชื่อมโยงกันกับการบรรจุแต่งตั้งพลตำรวจเอก พ. ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปแทรกแซงและก้าวก่ายการแต่งตั้ง โยเกีย ยาย ข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น...”⁴³ เป็นต้น

⁴² ข้อ 109, ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563.

⁴³ อ้างแล้ว 2.

ส่วนตัวอย่าง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคุณกับจำเลย เช่น คดีร้องขอให้เลิกการกระทำล้มล้างการปกครอง ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ร้องเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่ได้มีลักษณะเป็นการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครอง⁴⁴ เป็นต้น

กล่าวเฉพาะข้อเท็จจริงที่เป็นคุณกับจำเลย เป็นปกติธรรมดาที่จำเลยจะต้องเป็นฝ่ายนำสืบเข้ามาในสำนวนคดีของศาล แต่ด้วยลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ที่ไม่จำเป็นต้องให้ตกเป็นภาระแก่จำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะพนักงานอัยการไม่ได้มีภาระการพิสูจน์แต่เพียงว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องเท่านั้น แต่ยังต้องพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยอีกด้วย เนื่องจากพนักงานอัยการไม่ใช่คู่กรณีกับจำเลยโดยตรง แต่เป็นคู่ความที่ดำเนินคดีในนามของรัฐเท่านั้น ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยในคดีอาญาด้วย

จึงยังเป็นปัญหาว่าพนักงานอัยการจะต้องดำเนินการกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่เป็นคุณกับจำเลย

จากการศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริกา พนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่เป็นคุณกับจำเลยด้วย โดยแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาคำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้จำเลยทราบไม่ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับจำเลย

สำหรับในประเทศเยอรมนี พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้ศาลและจำเลยได้ทราบเช่นกัน โดยแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในประเทศเยอรมนีได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยให้ทนายความฝ่ายจำเลยสามารถเข้าถึงได้

ส่วนในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความทุกฝ่ายรวมถึงศาลได้ตรวจสอบด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายได้โต้แย้งคัดค้าน ตามหลักการฟังความทุกฝ่าย โดยแนวทางปฏิบัติของสหภาพยุโรปซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิกได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการเปิดเผยข้อมูลที่ตนมี เพื่อรักษาหลักความเท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับจำเลย

สรุปผลการวิจัย

ในประเทศไทย การรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสั่งคดีในกรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของพนักงานอัยการ ยังเป็นปัญหาที่ยังขาดความชัดเจนว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีเช่นนี้ มีผลผูกพันต่อพนักงานอัยการแค่ไหน เพียงใด เนื่องจากแม้หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีอาญาไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด จะได้รับการรับรอง

⁴⁴ อ้างแล้ว 38.

ไว้ในรัฐธรรมนูญ และหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยจะถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม แต่หลักผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเด็ดขาด เป็นที่สุดและมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐเช่นกัน ประกอบกับผู้ต้องหาได้ยกคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีอาญาหลายครั้ง และมีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าการสั่งคดีของพนักงานอัยการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญเองก็ไม่ได้ มีคำวินิจฉัยไว้อย่างชัดเจนว่าการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง พนักงานอัยการเองก็ยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสั่งคดีในกรณีดังกล่าว เนื่องจากระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติในกรณีเช่นนี้เอาไว้ ทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสั่งคดีในกรณีเช่นนี้เป็นไปตามแต่ดุลพินิจของพนักงานอัยการในแต่ละคดี แตกต่างจากในสหรัฐอเมริกา ที่แม้จะยอมรับฟังข้อเท็จจริงตาม คำพิพากษาของศาลอื่นเป็นหลัก แต่ก็มิข้อยกเว้นสำหรับในกรณีของคดีอาญา เนื่องจากกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ และแตกต่างจากประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส ที่แม้จะมีกฎหมายกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันต่อองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศดังกล่าวใช้หลักการตรวจสอบ และให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงอาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญได้

ส่วนการดำเนินการกับข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญของพนักงานอัยการในประเทศไทยในชั้นการดำเนินคดีในศาล ยังมีปัญหาว่า หากในระหว่างการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาจะต้องดำเนินการกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น หรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่เป็นคุณกับจำเลย แตกต่างจากในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส ที่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานทั้งหมดไม่ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับจำเลยก็ตาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพบว่าผลการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานของการศึกษา กล่าวคือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อเท็จจริงมีผลผูกพันต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ แต่เป็นผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาด พนักงานอัยการจึงอาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ หากคดีอาญามีพยานหลักฐานที่แตกต่างกับคดีรัฐธรรมนูญ และพบว่าพนักงานอัยการในต่างประเทศมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรับฟังข้อเท็จจริงและการดำเนินการกับข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 โดยเพิ่มเติมข้อ 47/1 ในหมวด 3 การตรวจพิจารณาและการส่งสำนวน ส่วนที่ 2 เอกภาพในการดำเนินคดี โดยมีข้อความในลักษณะ ดังนี้ “การพิจารณาสั่งคดีกรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ให้พนักงานอัยการพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญประกอบการพิจารณาสั่งคดี หากพยานหลักฐานในคดีรัฐธรรมนูญเป็นพยานหลักฐานชุดเดียวกันกับพยานหลักฐานในคดีอาญามีข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกัน ควรรับฟังข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากพยานหลักฐาน ในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญาเป็นพยานหลักฐานคนละชุดกัน และข้อเท็จจริงมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญไม่ควรรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแต่ควรพิจารณาพยานหลักฐานทั้งสำนวนประกอบกัน ทั้งนี้ ให้รับฟังคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งประกอบการพิจารณา สั่งคดี” เป็นต้น

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 109 โดยแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้พนักงานอัยการนำสืบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินคดีในศาล ไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับจำเลย เพื่อค้นหาความจริงในคดี และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บรรณานุกรม

- ไกรพล อรัญรัตน์, *ผลผูกพันของข้อเท็จจริงในคำพิพากษา* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563).
- ชาคริต ชันนาโพธิ์, “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในคดีแพ่ง” (2554) 40:4 *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ทีมข่าวอาชญากรรม, *อัยการสั่งฟ้อง 9 แก๊งนำ กบปส.กบฏ ชุมชุมไล่ยิงลักขณ์ “เทพเทือก-ลูกหมี” โดนก่อการร้ายซ้ำ* (15 กันยายน 2566) MGRONLINE <<https://mgronline.com/crime/detail/9610000007569>>.
- ธีระ สุธีวรานุ, *คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).
- ธีระ สุธีวรานุ, “ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” (2543) 3:2 *จดหมายข่าวศาลรัฐธรรมนูญ*.
- บีบีซีไทย, ยี่ลักษณ์ ชินวัตร : ป.ป.ช.ชี้มูลความผิดอดีตนายกฯ กรณีโยกย้าย “ถวิล เปลี่ยนศรี” เลขา สมช. โดยมิชอบ (14 กันยายน 2566) BBC NEWS <<https://www.bbc.com/thai/thailand-53245890>>.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, *สรุปผลการสัมมนาโครงการสัมมนาประเด็นรัฐธรรมนูญระหว่างที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญประจำคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564).
- อุดม รัฐอมฤตและคณะ, *สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549).
- อุทัยอาทิเวช, “การถ่วงดุลการใช้อำนาจชั่วคราวของผู้พิพากษาได้ส่วนฝรั่งเศส: ที่มาของผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* (กรุงเทพฯ: วิ.เจ. พรินติ้ง, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2557).
- BFMTV, *Financement Illégal de Campagne: Nicolas Sarkozy Mis En Examen* (15 Sep 2023) BFMTV <https://www.bfmtv.com/police-justice/financement-illegal-de-campagne-nicolas-sarkozy-mis-en-examen_AN-201602160094.html>.
- Gwladys Gilliéron, *Public Prosecutors in the United States and Europe* (Switzerland: Springer, 2014).
- Michael Bohlander, *Principles of German Criminal Procedure* (London: Hart Publishing, 2012).
- Richard Vogler and Barbara Haber, *Criminal Procedure in Europe* (Berlin: Duncker & Humblot, 2008).
- Thomas Weigend, “The Potential to Secure a Fair Trial Through Evidence Exclusion: A German Perspective” in *Do Exclusionary Rules Ensure a Fair Trial?* (Switzerland: Springer, 2019).

